

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.242.4

Шашина М.В., к. е. н., доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЕКОНОМІЧНІ ПАРАМЕТРИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Шашина М.В. Економічні параметри глобалізації державного сектору України. У статті висвітлено основні економічні параметри, за якими здійснюється дослідження активності локальних економік та їх структурних елементів у глобальній економіці. Виокремлено інституційну одиницю державного сектору та проведено аналіз впливу глобалізації на її функціонування. Визначено основні тенденції розвитку національної економіки в глобальному середовищі та їх проєкцію на структурні зрушення державного сектору. Проаналізовано основні макроекономічні показники, що визначають рейтингове місце країни в глобальній економіці. Надано рекомендації щодо посилення ролі державного сектору під впливом посилення залежності від глобальної економіки.

Ключові слова: глобалізація, державний сектор, економічні параметри, індекс глобалізації, зовнішній товарообіг, експорт, імпорт.

Шашина М.В. Экономические параметры глобализации государственного сектора Украины. В статье освещены основные экономические параметры, по которым осуществляется исследование активности локальных экономик и их структурных элементов в глобальной экономике. Выделена институциональная единица государственного сектора и проведен анализ влияния глобализации на ее функционирование. Определены основные тенденции развития национальной экономики в глобальной среде и их проекция на структурные сдвиги государственного сектора. Проанализированы основные макроэкономические показатели, определяющие рейтинговое место страны в глобальной экономике. Даны рекомендации по усилению роли государственного сектора под влиянием усиления зависимости от глобальной экономики.

Ключевые слова: глобализация, государственный сектор, экономические параметры, индекс глобализации, внешний товарооборот, экспорт, импорт.

Shashyna M.V. Economic parameters of the globalization of the state sector of Ukraine. The article highlights the main economic parameters underlying the study of the activity of local economies and their structural elements in the global economy. The institutional unit of the public sector is identified and an analysis of the impact of globalization on its functioning is conducted. The main tendencies of development of the national economy in the global environment and their projection on structural changes of the public sector are determined. The main macroeconomic indicators determining the country's rating position in the global economy are analyzed. Recommendations for strengthening the role of the public sector under the influence of increasing dependence on the global economy are given.

Key words: globalization, public sector, economic parameters, globalization index, external trade, export, import.

Постановка проблеми. Глобалізаційні чинники досить сильно впливають на діяльність сучасних локальних економік. Вони мають як стимулюючий, так і стримуючий характер впливу на здатність країни до економічного зростання у процесі взаємодії з глобальною спільнотою. Напряма чутливість впливу залежать від того, наскільки сильні позиції держави у світовому контенті. Успішність розвитку таких країн, як Україна,

істотно залежить від удаю вибраних орієнтирів, в які держава може допускати процеси глобалізації, а за якими повинна чітко слідкувати і вибудовувати, відповідно до сучасних потреб суспільства і технологій управління, власну позицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державне управління як один з основних інструментів контролю над глобалізаційними чинниками, теж підлаштовується відповідно до умов та рівня від-

критості економіки країни. Як зазначають автори праці «Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін», до функцій державного управління, які повинні залишитися без змін під впливом нових умов існування економіки, мають, зокрема, належати управління державним сектором та державною власністю [6, с. 359]. Це свідчить про те, що державний сектор як об'єкт деформації глобалізацією досить пильно опікується державною владою. Але тим не менше його роль у виробництві суспільного продукту як на рівні країни, так і поза її межами змінюється. Зокрема, у статті О.М. Головінов зосереджує увагу на тому, що роль державного сектору в транзитивних умовах під впливом глобалізаційних чинників має «не тільки не слабшати, а й одержувати принципово нове якісне звучання» [1].

Обґрунтовуючи дану тезу, науковець визначає напрями, за якими мають відбуватися зміни: інституціональні трансформації для зміни відносин власності та укріпленням ролі державного сектору під час упровадження постіндустріальних реформ, що провокує глобальний ринок, відстоювання конкурентних позицій національної економіки; протистояти традиційним «провалам» ринку, які з більшою силою стимулюються глобалізацією, та новим можливостям транснаціональних компаній; використовувати позитивні орієнтири, що надає міжнародний досвід, та переорієнтовувати ефективні галузі й компанії з експортної спрямованості на внутрішній ринок, а державний сектор при цьому має створювати умови на національному ринку для впровадження нових технологічних укладів; дотримуватися галузевих пріоритетів функціонування державного сектору, за яких відбувається ефективний розвиток економіки; санація і підтримка корпоративних об'єднань, які створюють базу для укрупнення господарських одиниць державного сектора, для посилення фінансових та технологічних можливостей стратегічних галузей.

Відслідковування зміни рольових позицій під впливом глобалізації, на нашу думку, є можливим

після відповіді на базове питання: наскільки сучасний державний сектор залежить від інтернаціоналізації господарських процесів, які визначаються економічними параметрами конкурентних та рейтингових позицій національної економіки в світі, обсягом товарообмінних операцій, спрямованістю експортної політики.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження поведінки основних економічних параметрів глобалізації, які можуть дати уявлення про схильність державного сектору національної економіки до структурних зрушень і в подальшому зміни рольових позицій.

Виклад основних результатів. Як показують роботи провідних аналітиків, конкурентні позиції України на світовому ринку мають динамічний характер, негативні тенденції якого підсилюються світовими економічними кризами та внутрішньою політичною ситуацією у країні.

Зокрема, за індексом глобальної конкурентоспроможності, який складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників («Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» та «Інноваційний потенціал», які об'єднані трьома основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення»), Україна посіла 81-шу позицію серед 137 оцінюваних країн за період 2017-2018 рр. (у 2014-2015 рр. 76-е місце серед 144 оцінюваних країн) (табл. 1) [9].

Невисокі рейтингові місця України забезпечують найгірші позиції за оцінкою міцності банків, регулюванням фондових бірж, якістю доріг, інфляційними змінами, здатністю країни утримувати таланти та захистом права власності. Але дані характеристики можна визначати не як сформовані в резуль-

Таблиця 1

Часткові показники індексу глобалізації України

Індекс глобалізації конкурентоспроможності (часткові показники)	2014-2015 рр.	2015-2016 рр.	2016-2017 рр.	2017-2018 рр.
	144 країни	140 країн	138 країн	137 країн
Основні вимоги	76	79	85	81
Інституційні вимоги	130	130	129	118
Інфраструктура	68	69	75	78
Макроекономічне середовище	105	134	128	121
Ефективність ринку товарів	112	106	108	101
Ефективність ринку праці	80	56	73	86
Розвиток фінансового ринку	107	121	130	120
Технологічна готовність	85	86	85	81
Розмір ринку	38	45	47	47
Відповідність бізнесу сучасним умовам	99	91	98	90

Джерело: складено за даними [9]

тагі взаємовпливу глобального середовища, а радше як рівень потенціалу країни порівняно з іншими економіками. А ось такі показники, як розмір ринку (що оцінюється по внутрішніх і зовнішніх позиціях), ефективність ринку товарів, відповідність бізнесу сучасним умовам, рівень макросередовища, швидше скажуть про наявність змін у національній економіці за рахунок процесів глобалізації. Зокрема, якщо візьмемо показник розміру ринку, то можемо побачити, що позиції України у цьому рейтингу досить високі, а отже, країна має відкриту і товарну економіку, яка ще й підсилюється глобалізацією. При цьому невисокі рейтинги з макроекономічного середовища свідчать про низьку потужність національної економіки.

Дані умовиводи підтверджують також основні макроекономічні показники. Зокрема, у 2017 р., за даними МВФ, Україна посіла 62-е місце у світі за розміром номінального ВВП (93,55 млрд. дол. США) та 133 за ВВП на душу населення (2 205,67 дол. США) [10]. Ці дані значно погіршилися навіть порівняно з 2014 р., відповідно 58-е місце у світі за розміром номінального ВВП (132 млрд. дол. США) та 126-е за ВВП на душу населення (3 089 дол. США).

Відкритість економіки оцінюється на основі показника експортної квоти, який для країн, що розвиваються, коливається у межах 12%, а країн з розвинутою економікою – 25%. Для України даний показник є відчутніше вище і знаходиться у межах 49,3% (за даними 2016 р.). Зовнішньоторговельний оборот України дорівнює 104,8% ВВП (у 2014 р. цей показник сягав 108% ВВП) [4]. Окрім того, імпорт у країні хронічно переважає експорт, а їх різниця інколи досягає 8% (рис. 1).

Експортна структура національної економіки на 82,3% є товарною, за якої 2/3 виступають сировинні продукти, що є найвищим співвідношенням у регіоні. На відміну від багатих на нафту та газ сусідів Україна має високу залежність від експорту продукції видобувної промисловості й сільського господарства.

Ми погоджуємося з думкою науковців, що з огляду на структуру експорту Україні притаманний високий рівень залежності від світового товарообігу та стану світової економіки. Наявна залежність від іноземного попиту та тісного взаємозв'язку між орієнтованими на експорт галузями формують умови нестійкої швидкості економічного зростання з різними провалами під час світових економічних криз.

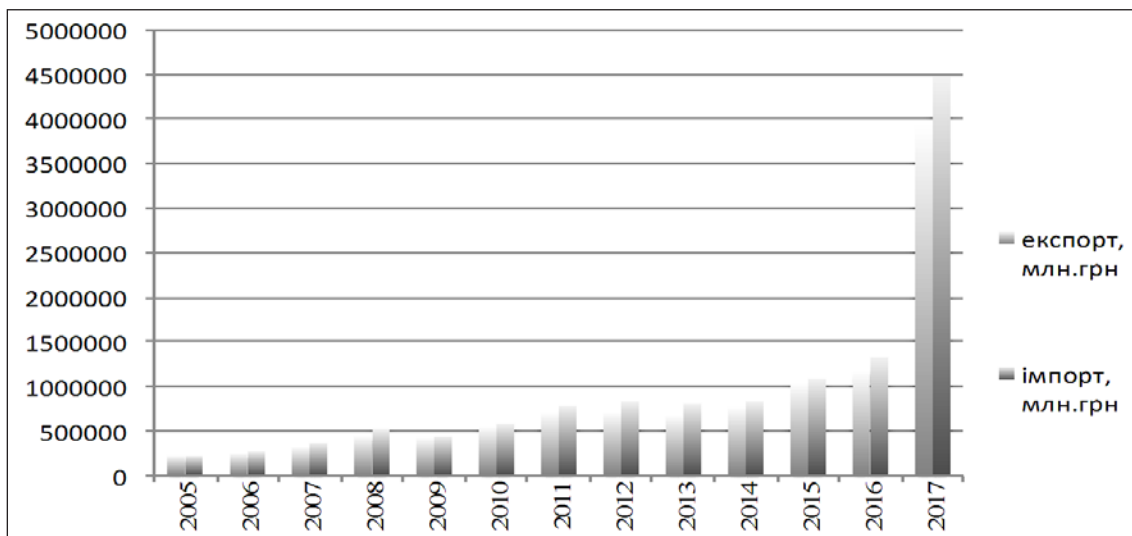

Рис. 1. Обсяг експортно-імпортних операцій в Україні [4]

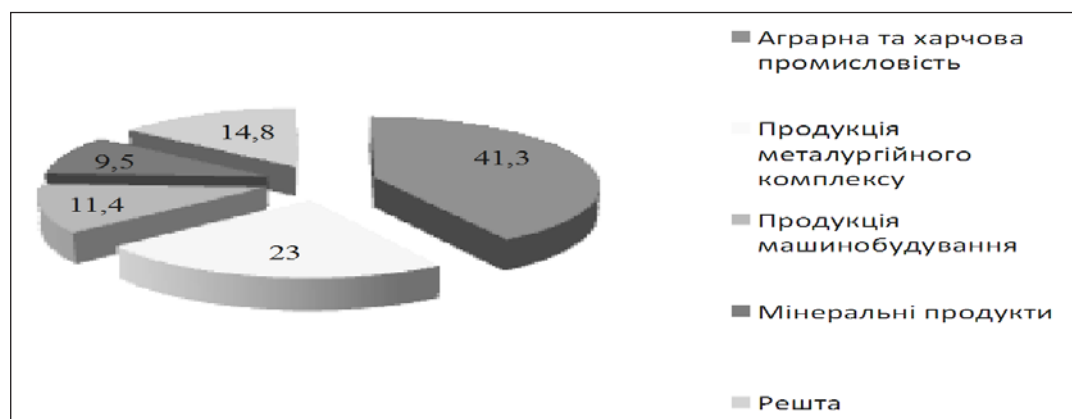

Рис. 2. Структура експорту в Україні в 2017 р., % [3]

Орієнтація експорту на сировинні галузі мала б свідчити про приналежність державного сектору до зовнішньоекономічного товарообігу. Зокрема, за технологічною концепцією Боумоля [2, с. 15] саме такими видами економічної діяльності має опікуватися державний сектор, але огляд рейтингу основних компаній, що входять до десяти найбільших експортерів товарів України за 2016 р., свідчить про відсутність значного впливу представників даного сектору на залежність від глобального ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Найбільші експортери України в 2016 р.

Місце в рейтингу	Суб'єкт господарювання	Галузева приналежність	Сектор функціонування (державний/приватний)
1	АрселорМіттал Кривий Ріг»	металургія	Приватний
2	«Кернел-Трейд»	АПК	приватний
3	ММК ім. Ілліча	металургія	приватний
4	«Азовсталь»	металургія	приватний
5	«Запоріжсталь»	металургія	приватний
6	Полтавський ГЗК	металургія	приватний
7	«Каргілл»	АПК	приватний
8	«Нібулон»	АПК	приватний
9	Дніпровський меткомбінат	металургія	приватний
10	«Сантрей»	АПК	приватний

Джерело: складено за даними [11]

Вплив глобалізаційних тенденцій на функціонування державного сектору більшою мірою прослідковується через експорт послуг та імпортований складник. Хоча існує можливість зміни таких тенденцій, особливо після заяви прем'єр-міністра, що до пріоритетних виробничих галузей України, які мають відповідні конкурентні позиції в глобальній еконо-

міці, належить військове машинобудування. Існують сподівання щодо посилення у цьому напрямі пріоритетів державного інвестування та участі державного сектору. Поки спостерігається приріст експорту мінерального пального на 56%, пороху та вибухових речовин – на 35%, залізничних локомотивів – на 85% [12], які частково або повністю виробляються у державному секторі України.

Щодо динаміки експорту послуг, яка після падіння 2012 р. почала знову демонструвати позитивні значення і досягла валового показника в 9,9 млрд. дол. США, як відзначають аналітики, ріст значною мірою зумовлений збільшенням транзитивних газових платежів [5]. Цими питаннями більшою мірою опікуються підприємства державного сектору, що було відзначено НБУ під час аналізу чистих фінансових надходжень [7]. При цьому на російський ринок припадає 3,08 млрд. дол. США [5]. Саме означений напрям є найбільш експортоорієнтованим для державного сектору національної економіки. Але такі тенденції є під загрозою, оскільки в 2019 р. закінчується строк контракту з «Газпромом», що може призвести до падіння обсягів транзиту та показників експорту українських послуг. Найявної альтернативи у вигляді високотехнологічних товарів та послуг, окрім приватних залучень ІТ-спеціалістів у глобальну економіку, на даний проміжок часу не прослідковується.

Аналіз показників впливу глобальної економіки на державний сектор національної економіки показує досить незначну залежність рівня функціонування останнього від міжнародних тенденцій. Це можна пояснити як слабкими позиціями державного сектору в національній економіці, так і тією структурною політикою, що становить його основу за видами економічної діяльності (табл. 3).

За 2017 р. співставність отриманих результатів є досить проблематичною, оскільки знову були введені зміни в таксономію інформаційної бази щодо діяльності державного сектору, відповідно до Наказу Мінекономрозвитку України від

Таблиця 3

Питома вага державного сектору за найбільш експортоорієнтованими галузями України

Показники питомої ваги державного сектору економіки, %	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство		Промисловість		Добувна промисловість		Переробна промисловість	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Кількість суб'єктів господарювання	1,2	1,2	1,2	1,2	2,7	3,1	1,2	1,2
Чистий дохід (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3,7	4	17,5	16,8	4,8	3,7	3,7	3,1
Середня вартість необоротних та оборотних активів	1,9	0,9	21,2	20,1	5,3	3,9	6,0	6,0
У цілому за видом економічної діяльності	4,4	4,0	15,1	16,6	7,9	6,7	4,4	4,0

Джерело: складено на основі [8]

20.12.2012 № 1466, на підставі показників, наданих Державною службою статистики України (Лист від 29.09.2017 № 04.1-07/137-17), але тим не менше видно, що наявність динамічних зрушень якщо й існує, то досить незначна.

Висновки. Доцільність посилення позицій державного сектору під впливом глобалізаційних змін є очевидною. Але ці процеси неможливі без концептуальної позиції уряду щодо структурування економіки, виділення напрямів та механізмів протистояння рушійним силам глобалізації, використання базових властивостей функціонування державного сектору, виділення пріоритетних галузей для формування внутрішніх конкурентних переваг у процесі міжнародної інтеграції. Рольові позиції державного сектору на основі аналізу економічних параметрів глобалізації

свідчать, що структурні зрушення, які є незначними, відбуваються радше за рахунок внутрішньої економічної політики України, ніж формуються під впливом протистояння чи пошуку посилення впливу національної економіки на світовий ринок. Тому першим завданням має стати пошук тих резервів, що може запропонувати державний сектор у подоланні негативних впливів глобалізації. На нашу думку, також слід розширити методичну базу аналізу економічних параметрів, за якими можна оцінювати впливовість глобалізації на структурні елементи економіки. Зокрема, розроблення параметрів, які описують зміну технологічного укладу, що здійснюється за рахунок функціонування певних структурних елементів економіки і надає можливість отримувати відповідні позиції в глобальній економіці.

Список літератури:

1. Головінов О.М. Трансформація ролі державного сектору в умовах глобалізації. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. URL: <http://stattionline.org.ua/ekonom/60/8169-transformaciya-rol-i-derzhavnogo-sektoru-v-umovax-globalizacii.html>.
2. Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектору: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2007. 592 с.
3. Експорт зростає: на інфографіку показали чим і з ким торгує Україна. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/eksport-rastet-na-infografiku-pokazali-chem-i-s-kem-torguet-ukraina-1094912.html>.
4. Експорт і імпорт України. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/eximp/>.
5. Експорт послуг – 2016: які результати та прогнози на цей рік. URL: <http://www.bakertilly.ua/ua/news/id1251>.
6. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: монографія / Заг. ред. А.Ф. Мельник. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 528 с.
7. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?sessionId=2F4094A669E8C8A400CC22DD402BEE14?art_id=49511094&showTitle=true (дата звернення 22.04.2018).
8. Питома вага державного сектору економіки. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomiki> (дата звернення 18.04.2018).
9. Позиції України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності у 2017-2018 роках / Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>.
10. Рейтинг країн за ВВП у 2017. URL: <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-2017> (дата оновлення: 27.03.2018).
11. Топ-10 найбільших експортерів України. URL: http://news.kompass.ua/news/top_10_krupnejshikh_eksporтеров_ukrainy/2017-12-06-43423.
12. Український експорт: найпопулярніші та найнеочікуваніші товари. URL: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/ukrainskiy-eksport-samye-populyarnye-i-samye-neozhidannye-tovary-1101609.html>.